

Asia: VN/7791/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tilastokeskuksesta annetun lain ja tilastolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko Tilastokeskukselle hallituksen esityksessä kirjattu uusi tehtävä selkeästi kuvattu?

TENK antaa lausuntonsa lakiesityksestä tutkimuseettikkaan liittyvien tehtäviensä näkökulmasta. Niihin kuuluu tutkimuseettikan edistäminen ja tutkimusvilpin ennaltaehkäisy kaikessa tutkimustoiminnassa. Hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtiin kuuluvat eettisesti kestävä tiedonhankinta ja tutkimusmenetelmät.

TENKin näkemyksen mukaan esitys on kannatettava ja toteutuessaan se nopeuttaisi lakiuudistusten vaikutusarviointeja ja parantaisi täten mahdollisuuksia tarjota tutkittua tietoa päätöksenteon tueksi.

Suomessa hyvän tieteellisen käytännön ja sen loukkausten määrittely sekä tapausten tutkinta perustuvat tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeeseen Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa eli HTK-ohjeeseen. Kaikki Suomen yliopistot, ammattikorkeakoulut ja muut julkisen rahoituksen piirissä olevat tutkimusorganisaatiot sekä merkittävimmät tieteen rahoittajat ovat vapaaehtoisesti sitoutuneet noudattamaan TENKin ohjeistuksia.

Tästä näkökulmasta TENK kommentoi tilastokeskuksesta annetun lain (48/1992) ehdotettua lisäystä 2 a §:

Aineistopalvelun käyttäjiksi määritellään esityksessä ”erityisesti yliopistoissa, korkeakouluissa ja ammattikorkeakouluissa sekä tutkimuslaitoksissa ja ajatuspajoissa toimivat tutkijat”.

TENK pitää tärkeänä, että aineistopalvelun käyttäjät ovat taustaorganisaatioidensa tai tutkimusyhteisöjensä jäseninä sitoutuneet edellä mainittuun HTK-ohjeeseen. Tilastokeskus voi toimijana myös itse sitoutua ohjeeseen. Lista TENKin ohjeisiin sitoutuneista organisaatioista löytyy TENKin verkkosivuilta www.tenk.fi

2. Miten arvioitte valtioneuvoston etusijaa käyttölupahakemusten käsittelyssä suhteessa alaiseen hallinnon viranomaisiin?

-

3. Ovatko hallituksen esityksen ehdotusten tietosuojaa koskevat pykälät riittävän täsmällisiä?

Yllä kuvatun tutkimusvilpin ennaltaehkäisyyn liittyvän kansallisen tehtävän lisäksi TENKin tehtäviin kuuluu ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin valtakunnallinen ohjeistus ja koordinointi.

TENKin antama ohjeistus ihmistieteen eettisestä ennakoarvioinnista koskee sellaisia tutkimusasetelmia, joiden eettiseen ennakoarviointiin ei ole erillistä lakisääteistä velvoitetta. Näihin lukeutuvat humanististen alojen ja yhteiskuntatieteiden ohella esimerkiksi ihmiseen kohdistuva luonnontieteellinen ja tekniikan alan tutkimus, taiteellinen tutkimus ja joissain tapauksissa myös ihmiseen kohdistuva, ei-kajoava terveystai lääketieteellinen tutkimus.

Ohjeessa linjataan ne tutkimusasetelmat, joiden kohdalla tutkimukselle on tehtävä eettinen ennakoarviointi ihmistieteen eettisessä toimikunnassa ennen tutkimusaineiston keräämistä. Antamansa ohjeistuksen mukaisesti TENK kiinnitti lakiesitystä tarkastellessaan huomiota mahdolliseen eettisen ennakoarvioinnin tarpeeseen.

Eettistä ennakoarviointia ei lähtökohtaisesti edellytetä rekisteri- ja asiakirja-aineistojen ja arkistoaineistojen tutkimukseen. Ennakoarviointi saattaa kuitenkin tulla kyseeseen, mikäli

- rekisteriaineistoon yhdistetään tutkijan muualta keräämää aineistoa, joka sisältää henkilötietoja (tietoturvariskinä ilmenevä turvallisuusuhka)
- aineistojen yhdistämiseen ei ole pyydetty suostumusta tutkittavilta henkilöiltä aiemman keruun yhteydessä (tietoon perustuvan suostumuksen periaatteesta poikkeaminen)

Edellä olevan perusteella TENK katsoo, että esityksessä tulisi huomioida myös mahdollinen ihmistieteen eettisen ennakoarvoin tarve tietoaineistojen luovuttamisen yhteydessä.

4. Onko aineiston tietosuojaoikeudellinen käsittelyperuste riittävästi kuvattu?

-

5. Onko aineiston säilytystä koskeva tekstiosuus riittävän täsmällinen?

Tutkimusaineistojen säilytykseen liittyen TENK pyytää huomioimaan, että tutkimusaineistoja tulee säilyttää riittävän pitkään tutkimuksen päättymisen jälkeen, jotta tutkimuksen tulosten perustana perustana olevan aineiston oikeellisuus voidaan tarkastaa.

6. Onko tietojen käyttötarkoitus rajattu riittävän selkeästi?

-

7. Ovatko raaka-aineiston ja valmisaineiston käyttörajaukset riittävän selkeitä?

-

8. Mahdollistaako hallituksen esitys tutkijalle luovutettavien tietojen antamisen suoraan Tilastokeskuksen tutkijapalvelulle, kun tutkijan on tarkoitus käsitellä tietoja tutkijapalvelun etäkäyttöympäristössä?

-

9. Edistääkö hallituksen esitys tutkimuksessa hyödyllisen tiedon saamista tutkijoiden käytettäväksi?

Kyllä

Kohonen Iina
Tutkimuseettinen neuvottelukunta